

ГОД. XVII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 7.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издави за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ЈОВАН ЂОРЂЕВИЋ

(Наставак.)

Онај прекид, што га споменусмо, био је 1864. године. У опште година 1864. била је несрећна и по Српство, и по Ђорђевића. Та нам година уграби старину Вука Караџића, Косту Руварца, Косту Бошковића, дра Јована Андријевића. Те године буде и „Српски Дневник“ поводом конгреса за избор патријарха од државне власти обустављен, а Јован Ђорђевић, као „одговорни уредник“ стављен под војнички суд. Док је испитивање трајало није се никуда смео мицати из Новог Сада. За то време добије од куће глас о смрти матере и сестре. Једва крајем септембра добије од петроварадинског генерала дозволу, да може отићи из Новог Сада, пошто је потписао изјаву, да ће се из сваког места генералу јављати и на његов позив одмах се у Нови Сад вратити. Општа амнестија 1865. године учини крај Ђорђевићевој парници, али се „Српски Дневник“ више не појави.

Године 1867 водио је Јован Ђорђевић новосадску српску народну позоришну дружину у Београд. А то је било овако. У Београду се од дужијега времена бављаше неки Карло Ремаји са немачком позоришном дружином, па се намећао, да оснује онде у Београду сталну „српску“ позоришну дружину. *Немац*, па да оснива у Београду српско позориште! То се није Београђанима свиђало. Уз то се још дружина зазорно понашала и на позорници

одвратно владала, те с тога Београђани не хођаху похађати представе и Ремаји мораде отићи из Београда. „Одбор бојећи се“, пише Ђ. Малетић,¹⁾ „да се Ремај опет не врати, ступи у преговор с новосадском глумачком дружином, да своје путовање по другим крајевима српства одгоди, а да у Београд дође, не би ли се тако немачким глумцима нада побила, да ће се моћи у Београду настанити. Споразум је био лак, и само је још око путнога трошка од Модоша до Београда запело било. Тај се г. Ђорђевићу, ондашњем управљачу српско народног новосадског позоришта, обећа, и он са својом дружином дође 11. септембра 1867. године.“

Представе српске новосадске позоришне дружине веома су се допале у Београду, и кад је 5. новембра био и сам кнез Михаило на представи (давало се: „Госпође и хусари“ и „Шаран“), беше тако одушевљен, да је изјавио управитељу Јовану Ђорђевићу, кад га је овај на уласку у позоришну дворану дочекао, да ће *сазидати позориште у Београду*. Кад је Ђорђевић отишао, да му на том обећању благодари, позове га кнез да се прими управе позоришта, које ће основати у Београду. Он му је то обећао, јер су му домаће околности захтевале, да се на где стално настани. Године 1866. умрљо му

¹⁾ „Грађа за историју српског народног позоришта у Београду,“ страна 243.

је отац, а у кући су остале две неудате сестре и три нећака сиротана.

Октобра 1868. пређе Ђорђевић у Србију, где је још у јулу наменован био позоришни одбор, у ком је и он био члан; а у октобру буде постављен за управитеља. У Србији је био у позоришној служби свега 7 година и 4 месеца, испрва као управитељ, а од 1. нов. 1870. као драматург. У овоме послу имао је Ђорђевић главну сметњу, да му никад нису биле одрешене руке. Док је постојао одбор, био је Ђорђевић само по имену управитељ, а фактични управитељ био је „многлави“ одбор. Кад је у октобру 1870. место одбора заведена интендантура, онда је интенданат прозван „управитељем“, а дотадашњи управитељ постао је „драматург.“ Као драматург вршио је нека три месеца и дужности новог управитеља, све док није био постављен

нови управитељ, а и после, кроз пуних пет година, морао је поред својих послова да заступа сваки час и управитеља, што му је било много теже и непријатније, него што је то у обичној бирократској пракси, где „заступати некога у дужности“ значи само потписивати се неко време место другог на готовом, на чисто преписаном акту. Овде је „заступати“ значило „писати пером по туђем плајвазу“, управљати се по туђем мишљењу, ићи правцем, о ком је човек уверен, да је погрешан. До душе кад кад је питан бивао за савет, али само у мањим стварима, а најважније су управитељи сами решавали по свом личном увиђењу, често и по свом личном ћефу. Један пут се усудио да вишу власт упозори на штету, која отуда проистиче: али му се то није добро примило, и он је од то доба ћутао и свој посао радио. (Наставиће се.)

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Наш пријатељ Некљужев“. Позоришна игра у 5 чинова а 6 слика, од А. Ивановића Паљма, с рускога превео Слав. Св. Милетић. Приказан 5. јануара 1892.)

О самом комаду не ћу много да говорим, јер је тај комад ради свога оригиналнога веристичкога правца, већ од више година уврштен у позоришни репертоар у Београду, Загребу и Новому Саду, те се је критика о њему у више прилика изјавила. Ја тек опажем, да у том комаду не виђамо оне здраве реалистике једнога Тургенјева и Достојевскога, већ ту превлађује веристички правац Емила Золе, који нехотице тражи најпрљавије слике друштва, да их без песничке копрене и зазора изнесе пред очи читатељу и гледаоцу. Ако већ у роману не можемо лепо се поклонити идеалу веристичке школе, још ћемо се мање поклонити верисму на позорници, којој је ипак главни ефекат барем часовита илузија.

У овом комаду нема осим Наташе ни једне безприкорне особе: исти мали Капитош је пијаница, а и отац Наташин вели сам, да је своје имање стекао крвавим знојем „и не без сваког греха“. Тешко нам је веровати, да је то права слика рускога друштва; а ако јесте, онда боље,

да нам никада такове слике пред очи не долазе. Од кад су нашли на обали Сене лешину самоубице радника са Золиним „Герминалом“ у рукама, уверили су се људи о злом успеху Золинога веристичкога рецепта покварености друштва. Ну ја не ћу да говорим о целом комаду, већ ћу да говорим само о карактеру Наташе, коју нам је мила гошћа, г-ца Нигринова, управо савршено приказала.

Наташа је право чедо рускога поднебља, макар да се нама, наученим на сентименталне типове западне романтичне школе, тако одрешат девојачки карактер невероватним чини. Паљм није у Наташи створио нови карактер; Наташа је тип руске жене, како га видимо мало не посве једнакога у Олги у Гончаревљевом роману „Обломову“, Маријани у „Новом свету“ и Вери у „Фаусту“ од недостижнога Тургенјева, и „Дуњи“ Достојевскијевој. Ево, како нам један критичар анализује карактер Олге у „Обломову“ а у том карактеру тип руске жене: „... Удобна ленштина, коју ми сматрамо као најгоднији „milieu“ наше леди, она презире; она знаде, да на земљи постоји само једно племство за мужа и жену: племство рада, сад био то рад ума или рад руке. То јој подаје неку свежост и мужевност, ко-

ја нас заноси, кад помислимо на оне нацифране лене лутке у нашим будоарима, које могу бити мужевима: играчка, али никада прави другови. Али она није зато не нежна, као какова жена — мушкара, у ње је много праве стидљивости те чува светиште своје љубави највећом помњом. Она није Гризелда, која си стиче љубав и верност мужевљеву неисказаном понизношћу... Она је жена, која се посве предаје, али за то и целога мужа захтева, чедо будућности оне епохе, кад ће моногамија бити, не само форма закона, већ истина. Она је о том уверена, да у природи више организације љубавни осећај тек једаред за увек може на индивидуум одлучно упливисати; она је о том тако убеђена, да и онда, кад се разувери погледом на природу свога љубавника, своје срце другом не поклања, и тек правом, здравом дијалектиком истинитога си драгога заборавља на стару љубав. Али онда престаје сентименталност; на изгубљенога љубавника мисли са сажаљењем, али ведром свежешћу придуже се из туге, да ужива у пуној, правој срећи и љубави. Као од жељеза од главе до ногу, одређеност у осећајима, одлучна у чину и мишљењу, она је прави контраст мекопутним мужевима...“

Управо овакав је и Наташин карактер у „Нашем пријатељу Некљужеву“. Енергија и одлучност основна је црта у тој лепој, јогунастој девојци у свима ситуацијама те позоришне игре, почевши од оне јогунасте девојчице у првом чину, кад се игра са Капиташом (гђа Милковићка), онда у разговору са својом тетком генералицом (гђа Лукићка), а нарочито, кад се састаје са Јулијом Антоновном (гђа Вујићка), а та се одлучност најјаче и најлепше истаче у оној најјачој сцени целе игре, кад приморава Некљужева (г. Миљковића), да јој растумачи и разбјистри њене инстинктивне сумње о његовом положају и карактеру, — те она сцена, где се на крају комада у предсобљу суднице решава, да се одрече Некљужева, те да на жртвима његова лоповлука поправи, што се још поправити даде.

Како видимо, цели је то низ разних метаморфоза у карактеру Наташином: јогунаук, прикривање љубави за Некљужева, признавање те љубави пред Некљужевим уз увет, да јој се и он у управој слици покаже, очајни бол, кад дозна његову тајну, одлучност, да му помогне, борба са одлучношћу очевом, и афектацијом генераличином, те скрушено падање на колена пред јадном жртвом некљужевљевога нитковлука. Ту скалу разних осећаја са темељном цртом одлучности може приказати ваљано тек глумица регога дара, која је проникнула у душу Наташи; а с поносом признаемо, да је то сјајно пошло за руком гђици Нигриновој. Ова улога као да највише одговара њезином природном темперамен-

ту, јер ју је и природно и савршено уметнички одиграла, и ми смо на час помишљали, да је не гледамо на бини, већ у правом животу. Од свих улога, у којима смо је видели на нашој позорници, чини ми се, да је у улози Наташе најјача, и да та улога њеној индивидуалности најбоље одговара. Најјачи моменат јој је онај, где у срце Некљужеву и публици говори: „Андрија Николајевићу! Не учините ме несретном“. Она је добро погодила кулмен психологије Наташине и Некљужевљево.

Управо тако дражесна била је и у сцени, где навађа генералицу (г. Лукићку), да јој прича повет свога првога пољупца. Ну то морамо признати, да је и гђа Лукићка ту била управо: херциг.

Не мање успела сцена била је и онај прави састанак Јулије Антоновне (гђе Вујићке) са Наташом. Г. Вујићка се ту достојно мерпла са госпођицом Нигриновом.

Спомињем још елегантни укус гђе Нигринове у туалетама: укусна, отмена једноставност само повећава чар Наташин. Г. Миљковић (Некљужев) одиграо је своју улогу с разумевањем и елеганцијом. Допао ми се је и онај верни приказ г. Бакаловића (Калински). Онај блажени посмех, кад га Некљужев шаље у трапезарију, и онај блажено-резигнантни тон: „Андрија Николајевићу — та сад је и онако све једно“, управо нас потреса својом верношћу. Г. Лукић је и овај пут улогу оца као и увек вештачки одиграо. Он је на бини најбољи отац, баш као и гђа Миљковићка (Капиташ) добар добродушни деран.

Ј. Хр.

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Репертоар) У кр. српском народном позоришту у Београду одређен је био овај ред представа:

У среду, 1. јануара: „Хајдук Вељко.“ Јуначка драма у 3 чина, с певањем и апотеозом. Написао Јован Драгашевић.

У четвртак, 2. јануара: „Чича Томина колеба.“ Црта из ранијег америчког живота, у 3 чина, с предигром и певањем, од Терезе Мегерле, преведено с немачког. Музика од Д. Јенка.

У суботу, 4. јануара „Наследник.“ Комедија у 5 чинова, написао Емил Ожје и Жил Сандо, превод с француског.

У недељу, 5. јануара „Распикућа.“ Чаробна позоришна игра у 3 чина, с песмама, написао Ф. Рајмунд, с немачког превео М. И. Стојановић.

У понедеоник, 6. јануара: „Карташ.“ (Тридесет година из живота једнога карташа.) Драма у 3 чина, од Диканжа и Диноа, превод с француског.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

41. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ

У КОРИСТ ПОЗОРИШНЕ ДРУЖИНЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 12. ЈАНУАРА 1892.

ПРВИ ПУТ:

ЗАДУЖБИНА ЦАРА ЛАЗАРА.

Слика из српске прошлости, с певањем, у 5 раздела, написао М. П. Шапчанин. Музика од Шлезингера и Дубека. — Редитељ: Добриновић.

О С О Б Е:

Цар Лазар	— — — —	Лукић	Кочићанин Ивко	— — —	Стојковић	
Царица Милица	— — — —	С. Вујићка	Раде, немар	— — — —	Марковић	
Вукосава	} њихове кћери	— С. Бакаловићка	Патријарх Јеврем	— — — —	Жикић	
Мара		— Т. Лукићка	Игуман Арсеније	— — — —	Добриновић	
Југ Богдан	— — — —	Ружић	Драго, златар	— — — —	Бакаловић	
Миљко	} Југовићп, његови синови	Рајковић	Голубан, царев слуга	— —	Т. Станковић	
Бошко		Илић	Пустињак (Богумил)	— —	Васиљевић	
Влајко		З. Стефановића	Прва	} дворкиња	— —	М. Марковићка
Дамњан		Спасић	Друга		— —	С. Миљковићка
Војин		Стефановић	Трећа		— —	Д. Васиљевићка
Огњан	Станковић	Четврта	— —		К. Жикићка	
Милош Обилић	— — — —	Карапетровић	— —		Ј. Весичева	
Вук Бранковић	— — — —	Славнић	— —	Т. Ловренчићева		
Хомољац Живко	— — — —	Добриновић	Седма	— —	Д. Весичева	

Дворници. Дворкиње. Војводе и гости цареви. Слуге. Зидари и сараори. Догађа се у Крушевцу и Раваници, године 1381.

Управа кр. српског народног позоришта у Београду уступила је за ову представу нарочито за овај комад зготовљену целу позоришну гардеробу с прибором заједно.

По одобрењу пишчеву узете су за овај комад друге арије, а изостале су композиције г. Д. Јенка.

За комад овај зготовљену нову декорацију израдио је г. Доменико, позоришни сликар у Београду.

Према намењеној цели примају се и добровољни прилози са захвалношћу.

За ову представу не важе слободне улазнице.

У четвртак 16. јануара: „Дон Цезар од Базана.“ Драма у 5 чинова, написао Диманоар, превео Н.

Болује: В. Миљковић.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК ОКО 10 САХАТА.